

EL FIL D'ARIADNA

Sobre l'art de perdre's

Una guia per vagarejar
en cos i esperit

Rebecca Solnit

Traducció de Josep Alemany

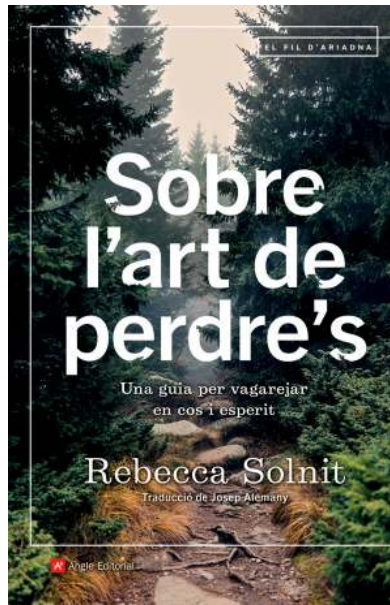
Angle Editorial

Rebecca Solnit

Esriptora, historiadora i activista, ha escrit una vintena de llibres sobre feminisme, medi ambient, art, política i història cultural. Publica habitualment a *The Guardian* i *Harper's Magazine*. L'any 2010 *Reader Magazine* va dir que era «una de les 25 visionàries que estan canviant el món».

Angle Editorial n'ha publicat *Els homes m'expliquen coses* (2016, dues edicions), sobre la construcció de la diferència entre homes i dones, *Esperança dins la foscor* (2017), sobre els èxits aconseguits per l'activisme social i polític, i *La mare de totes les preguntes* (2018), sobre els papers socials imposats a les dones.

En aquest llibre Rebecca Solnit explora les diverses maneres que tenim de perdre'ns, tant físicament com mentalment, el poder espiritual del vagareig en la natura i el valor inestimable de gosar endinsar-nos en allò que ens és desconegut: en definitiva, ser capaços de mudar o abandonar el nostre lloc habitual al món. De vegades cal perdre'ns per trobar alguna cosa que no sabem que existia i que, sovint, necessitàvem. Buscant en episodis significatius de la seva vida, Solnit enfila històries fascinants sobre pèrdues i descobriments, i ens narra les seves singulars trobades amb tortugues, monjos, deserts, músics punks, exploradors... El resultat és un viatge de descobriment, profund i estimulante, que estableix relacions insospitades i reveladores.

Ens perdem quan no sabem on som (com els exploradors i els aventurers, per exemple); ens sentim perduts quan no tenim una guia o un sentit per a la nostra vida. Amb la seva escriptura serpentejant i captivadora Solnit és capaç de relligar aquests dos significats: estar perdut esdevé l'oportunitat per crear noves connexions amb els llocs i les persones, per ampliar el mapa del món que coneixem.

«Una captivadora barreja de memòries personals, especulacions filosòfiques, coneixements sobre la natura, història cultural i crítica d'art. Un llibre que us permetrà passejar per rutes de pensament estranyament fructíferes.» — *Los Angeles Times*

«Un recull totalment sublim.» — *Brainpickings.org*

«El llibre més personal d'aquesta escriptora indispensable.» — *San Francisco Chronicle*

«Cadascun dels assajos acaba teixit a la resta per un fil continu: la idea de perdre's en un sentit espacial, mental o espiritual per tal de transcendir.» — *20 minutos*

«Perdre's és més que aïllar-se en algun punt geogràfic, implica també alliberar-se de les rutines i escapar del productivisme.» — Antonio Ortí, *La Vanguardia*

«El que ens aporten aquestes pàgines és tant la materialitat d'estar perdut com el sentit espiritual inherent a endinsar-se en allò desconegut. Una porta oberta a les grans qüestions existencials.» — Bernabé Sarabia, *El Cultural*

«Solnit recorda els avantatges de sortir-se del camí traçat i passejar per territoris que no apareixen als mapes, tant en sentit literal com figurat. [...] Descriu el fet de perdre's com un gest polític, ja que permet desenvolupar la independència, l'instint de supervivència, el sentit de l'orientació i el potencial de la imaginació.» — Álex Vicente, *El País*

SOBRE L'ART DE PERDRE'S

EL FIL D'ARIADNA
118

Amb el suport de

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

Títol original:
A Field Guide to Getting Lost

© 2005 Rebecca Solnit

© 2020 Josep Alemany Castells, per la traducció

© Martin-dm, per la imatge de portada

© 9 Grup Editorial, per l'edició
Angle Editorial
c. Mallorca, 314, 1r 2a B · 08037 Barcelona
T. 93 363 08 23
www.angleeditorial.com
angle@angleeditorial.com

Disseny de col·lecció: J. Mauricio Restrepo

Primera edició: octubre de 2020
ISBN: 978-84-18197-35-2
Producció de l'ePub: booqlab

No és permesa la reproducció total o parcial d'aquest llibre, ni la incorporació a un sistema informàtic, ni la transmissió en cap forma ni per cap mitjà, sigui electrònic, mecànic, per fotocòpia, per gravació o altres mètodes, sense el permís previ i per escrit dels titulars del copyright.

Rebecca Solnit

SOBRE L'ART DE PERDRE'S

**Una guia per vagarejar
en cos i esperit**

Traducció de Josep Alemany

 Angle Editorial

Índex

La porta oberta

El blau de la distància

Garlandes de margaridoies

El blau de la distància

Punk entre ruïnes

El blau de la distància

Dues puntes de fletxa

El blau de la distància

Una casa i la seva història

Fonts

La porta oberta

La primera vegada que em vaig emborratxar va ser amb el vi d'Elies. Jo tenia uns vuit anys. Celebràvem la Pasqua jueva, que commemora la fugida d'Egipte i invita el profeta a venir a casa. Jo estava asseguda a la taula dels grans perquè, quan s'ajuntaven els meus pares i l'altra parella, en total hi havia cinc nens i una nena, jo, i els adults havien decidit que era millor que m'ignorés la seva generació que no pas la meva. Un escampall de copes, plats, safates, coberts de plata i espelmes tapava gairebé del tot les estovalles, vermelles i taronges. Com que estaven l'una al costat de l'altre, vaig confondre la copa de tija curta destinada al profeta amb el meu gotet de vi dolç de color robí i me la vaig beure. Quan la meva mare per fi se'n va adonar, vaig fer tentines i vaig insinuar un somriure, però, com que va fer cara d'enfadada, vaig imitar la sobrietat en comptes de l'embriaguesa.

La meva mare era catòlica no practicant i l'altra dona havia estat protestant, però els seus marits eren jueus i elles, pensant en els fills, consideraven que valia més conservar la tradició. Per això a la taula hi havia la copa de vi d'Elies. Segons algunes versions, el profeta tornarà a la terra al final dels temps i donarà resposta a totes les preguntes fins llavors no contestades. Segons altres versions, volta per la terra cobert de parracs i respon a les preguntes dels entesos. No sé si seguíem els altres detalls de la tradició i deixàvem una porta oberta perquè entrés, però em puc imaginar la porta principal de color taronja oberta a l'aire fresc de la nit de primavera, o bé una de les portes vidrieres corredisses que donaven al jardí interior d'aquella casa semblant a un ranxo, situada en una petita vall. Normalment tancàvem les portes amb clau i pany, encara que al nostre carrer, a l'extrem nord del comtat, no hi apareixia res d'inesperat tret d'algun animal salvatge —cérvols que de bon matí donaven copets a l'asfalt amb les potes, ossos rentadors i mofetes que s'amagaven en els matolls—. Deixar la porta oberta a la nit, a les profecies i a la fi dels temps hauria estat

una transgressió apassionant de la rutina diària. No recordo a què em va obrir la porta el vi, potser a un distanciament més agradable de la conversa que continuava damunt meu, a una sensació de lleugeresa enmig de la gravetat de sobte esdevinguda tangible per al meu petit cos col·locat en aquest planeta de dimensions mitjanes.

Deixa la porta oberta a l'inconegut, la porta que dona a la foscor, d'on venen les coses més importants. Tu també has vingut d'allà i hi tornaràs. Fa tres anys, quan donava classe en un taller a les muntanyes Rocalloses, una alumna va citar una frase que, segons ella, era del filòsof presocràtic Menó: «Com et posaràs a buscar allò que desconeixes i sense saber res de la seva naturalesa?». La vaig copiar i d'ençà de llavors la tinc sempre present. Aquella alumna feia grans fotos transparents de nedadors sota l'aigua i les penjava del sostre perquè la llum les travessés. Així, si caminaves entre elles, les ombres dels nedadors es desplaçaven pel teu cos en un espai que semblava aquàtic i misteriós. La pregunta que va portar l'alumna planteja, a parer meu, qüestions essencials de la vida. Les coses que desitgem són transformadores i no sabem, o bé tan sols ens pensem que sabem, el que hi ha a l'altra banda de la transformació. L'amor, la saviesa, la gràcia, la inspiració: com ens podem posar a buscar coses que, en certa manera, desplacen les fronteres del jo cap a territoris desconeguts i ens converteixen en altres persones?

Evidentment, els artistes de tota mena es dediquen a buscar l'inconegut, la idea, la forma i la narració que encara no ha arribat. La feina dels artistes consisteix a obrir portes i invitar a entrar les profecies, el que és desconegut i el que és estrany, d'on provenen les seves obres, encara que la seva arribada marqui l'inici del procés, llarg i disciplinat, per fer-se seu tot això. També els científics, com va remarcar una vegada J. Robert Oppenheimer, «viuen sempre "al caire del misteri", a la frontera de l'inconegut». Ells, però, transformen l'inconegut en conegut, ho capturen com pescadors; els artistes, en canvi, ens endinsen en aquest mar fosc.

Edgar Allan Poe va afirmar: «L'experiència, en l'àmbit de les descobertes filosòfiques, ens ensenya que, en aquesta mena de descobertes, hem de calcular sobretot el que és imprevist». Poe juxtaposa expressament el mot «calcular», que implica comptar fets o quantitats objectives, amb «el que és imprevist»,

que no es pot mesurar ni comptar, sinó només esperar. Com calculem el que és imprevist? Sembla l'art de reconèixer la importància de les coses imprevistes, de no perdre l'equilibri enmig de les sorpreses, de col·laborar amb l'atzar, d'admetre que al món hi ha alguns misteris essencials i, per tant, un límit als càlculs, als plans, al control. Calcular les coses imprevistes potser és, precisament, l'operació paradoxal que la vida més ens demana que fem.

Una nit famosa, en ple hivern del 1817, el poeta John Keats, mentre tornava caminant a casa seva, enraonava amb uns amics «i dins el meu cervell van encaixar unes quantes coses i de sobte vaig saber quina és la qualitat que contribueix a formar un home de mèrit, especialment en literatura [...]. Em refereixo a la capacitat negativa, és a dir, quan un home és capaç de viure immers en incerteses, misteris i dubtes sense estar impacient per descobrir-ne les causes ni els fets». És una idea que apareix de tant en tant, d'una manera o d'una altra, com els llocs qualificats de «terra incognita» als mapes antics.

«No trobar el camí a la ciutat pot ser una experiència poc interessant i banal. Demana ignorància, res més —diu el filòsof i assagista del segle XX Walter Benjamin—. Però perdre's a la ciutat, com un es perd al bosc, demana una educació molt diferent.» Perdre's: una rendició voluptuosa, perduts entre els nostres braços, perduts per al món, tan immersos en el que és present que els seus encontorns s'esvaeixen. Segons la concepció de Benjamin, estar perdut significa ser totalment present, i ser totalment present significa ser capaç de viure immers en incerteses i misteris. I no quedem perduts, sinó que ens perdem, cosa que implica que es tracta d'una decisió conscient, d'una rendició voluntària, un estat psíquic que s'aconsegueix per mitjà de la geografia.

Allò que desconeixem del tot acostuma a ser el que necessitem trobar, i per trobar-ho cal perdre's. El mot *lost*, «perdut», ve del nòrdic antic *los*, que significa la desbandada d'un exèrcit, origen que evoca soldats que trenquen la formació per tornar a casa, una treva amb el món. El que avui dia em preocupa és que moltes persones no fugen mai en desbandada del seu exèrcit, no van mai més enllà del que coneixen. La publicitat, les notícies alarmistes, la tècnica, el ritme de vida frenètic i la concepció de l'espai públic i privat conspiren perquè les coses siguin així. Un article recent sobre el retorn d'animals salvatges als barris residencials dels afores de les ciutats descrivia jardins nevats on abunden

les petjades d'animals, mentre que les dels nens brillen per la seva absència. Per als animals, aquells barris són un paisatge abandonat per on vagaregen tranquil·lament. Els nens, en canvi, no s'hi passen gairebé mai, ni pels indrets més segurs. A causa de la por que tenen els seus pares de les coses esgarrifoses que podrien passar (i que passen, però ben poques vegades), es veuen privats de les coses meravelloses que passen contínuament. En el meu cas, vagarejar durant la infantesa va ser el que em va permetre adquirir independència, sentit de l'orientació i de l'aventura, imaginació, ganes d'explorar i la capacitat de perdre'm una mica i després trobar el camí de tornada. Em pregunto quines seran les conseqüències de posar aquesta generació en detenció domiciliària.

L'estiu en què vaig sentir la pregunta de Menó, a les Rocalloses, vaig sortir a passejar amb els alumnes per un paisatge que no havia vist mai. Entre les blanques columnes de trèmols creixien unes plantes delicades que m'arribaven fins als genolls, tenien fulles en forma de ventalls, rombes i petxines, i a les tiges onejaven flors blanques i violetes, mogudes per la brisa. El corriol baixava cap a un riu freqüentat pels ossos. De tornada, a l'inici del camí ens esperava una dona apersonada de pell morena, amb qui havia coincidit breument deu anys abans. Va ser sorprenent que ella em reconegués i que jo la recordés; que ens féssim amigues després d'aquella segona trobada per a mi va ser una sort. La Sallie, des de feia molt de temps, formava part de l'equip de cerca i rescat de les muntanyes Rocalloses. El dia que ens vam retrobar ella feia una missió rutinària: buscava excursionistes perduts que, segons va dir, gairebé sempre reapareixien en algun lloc prop d'on havien desaparegut. Estava escoltant la seva ràdio i vigilant qui venia per aquell camí, un dels viaranys per on era probable que aparegués el grup que s'havia perdut. I llavors em va trobar. Aquella zona de les Rocalloses és com una tela arrugada, un paisatge abrupte de carenes i valls que s'estenen en totes les direccions. És fàcil perdre-s'hi i no és gaire difícil sortir-ne si es baixa fins als camins que passen pel fons de moltes valls. Fins i tot per als voluntaris de l'equip de cerca i rescat, cada rescat és un viatge a l'inconegut. Potser trobaran algú agraït o un cadàver, potser el trobaran ràpidament o bé després de setmanes d'intens treball de camp, o potser no trobaran mai les persones desaparegudes ni resoldran el misteri de saber on han anat a parar.

Tres anys més tard vaig tornar al mateix lloc a visitar la Sallie i les seves muntanyes i preguntar-li unes quantes coses sobre el fet de perdre's. Durant aquesta visita, un dia vam sortir a passejar per la Divisòria Continental. El camí, a partir d'una altura de 3.700 metres, s'enfilava per un seguit de carenes i travessava la tundra alpina que entapissava el paisatge més amunt de la línia dels arbres. A mesura que pujàvem, el panorama que albiràvem anava augmentant en totes les direccions fins que el nostre viarany semblava la costura central d'un món amb l'horitzó rivetejat de serralades blaves amb cims prominents. El nom del lloc (Divisòria Continental) feia que t'imaginessis que l'aigua s'escolava cap als dos oceans, que la columna vertebral de les muntanyes s'estenia per gairebé tot el continent, que d'allà sortien línies en direcció als punts cardinals; feia que tinguessis la sensació de saber on eres en el sentit més metafísic, fins i tot en el sentit més pràctic. Jo hauria continuat caminant per aquelles muntanyes per sempre més, però els trons procedents de la nuvolada i un llampec espectacular van convèncer la Sallie que valia més girar cua. Mentre baixàvem, li vaig preguntar quins rescats l'havien impressionat més. Un va ser el d'un home mort per un llamp, una forma no gens inhabitual de morir en aquelles altures i el motiu pel qual ens allunyàvem d'aquell cim fabulós.

Tot seguit em va explicar el rescat d'un nen d'onze anys. Era sord i estava perdent la vista a causa d'una malaltia degenerativa que acabaria escurçant-li la vida. Els monitors del campament s'havien endut la quitxalla d'excursió i després els van dir que juguessin a fet i amagar. El nen es devia amagar massa bé perquè, en fer-se fosc, no el van trobar i ell no va saber tornar. Quan era negra nit, van cridar l'equip de cerca i rescat. La Sallie va anar a la zona pantanosa amb molta por, es pensava que, amb temperatures gairebé sota zero, no trobarien sinó un cadàver. Van escorcollar tota la zona, i, quan tot just clarejava, ella va sentir un xiulet i s'hi va acostar corrents. Era el nen, que tremolava i tocava un xiulet. La Sallie el va abraçar i es va treure la major part de la roba per posar-la al vailet. El nen ho havia fet tot bé, però la remor del corrent d'aigua havia impedit que els monitors sentissin el xiulet, que ell havia tocat fins que es va fer de nit; llavors es va arraulir entre dos arbres caiguts i el va tornar a tocar quan començava a clarejar. Estava contentíssim de ser trobat i la Sallie va plorar de l'emoció d'haver-lo trobat.